

ARCHITEKTURA KNIHOVEN VE 21. STOLETÍ

MGR. LENKA DOSTÁLOVÁ

lenka.dostalova@mzk.cz
Moravská zemská knihovna
v Brně
www.mzk.cz

The article reflects on current trends in library architecture and its development in the 21st century. Author presents the activity of the Methodology Centre for the Construction and Reconstruction of Libraries and discusses the transformation of libraries into dynamic community and education centres, the integration of modern technologies, sustainable architecture and safety considerations in library designs. Using specific examples of libraries in the Czech Republic, the author illustrates successful reconstruction and newly built projects that reflect the current needs of library users.

Keywords: library architecture, library reconstruction, sustainable architecture, examples of good practice, Czech Republic, Methodology Centre for the Construction and Reconstruction of Libraries

METODICKÉ CENTRUM PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven bylo zřízeno v roce 2018 za podpory Ministerstva kultury České republiky jako součást **Moravské zemské knihovny v Brně** v návaznosti na strategické dokumenty *Státní kulturní politika na léta 2015 – 2020* a *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na období 2017 – 2020* (*Koncepce rozvoje knihoven 2020*). Jde o ojedinělý projekt, který svým záběrem pokrývá celou Českou republiku a má i mezinárodní přesah.

Cílem metodického centra je podporovat výstavbu a modernizaci knihoven, být spolehlivým zdrojem informací a umožnit vzájemnou výměnu zkušeností a sdílení aktuálních trendů při navrhování a zařizování knihovnických budov. Pro tyto účely slouží webové stránky (<https://mcvrk.mzk.cz/>), které jsou prvním kontaktním místem, kde se zájemce může dozvědět řadu informací, ale i najít dokumenty a publikace související s architekturou knihoven, jako i seznam architektů a dodavatelů knihovnického mobiliáře, kteří se podíleli na realizaci knihoven. Součástí webu je *Databáze novostaveb a rekonstrukcí knihoven v ČR*. Lze v ní vyhledávat pomocí mnoha kritérií. Databáze je postupně doplňována údaji o dalších knihovnách, které rekonstrukcí či výstavbou v poslední době prošly. Neméně zajímavou součástí webu tvoří příklady dobré praxe českých i zahraničních knihoven. Ty jsou pro větší přehlednost rozčleněny podle počtu obyvatel obce, ve kterých knihovny působí.

Centrum aktivně spolupracuje s Knihovnickým institutem Národní knihovny ČR, profesní organizací Svazem knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), Fakultou architektury Vysokého učení technického v Brně, organizací Rethink Architecture, která se zabývá udržitelnou architekturou a také s mezinárodní organizací Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche (LIBER), a to formou členství v pracovní skupině Architecture Group, jejímž cílem je sledovat trendy v architektuře knihoven. Mezi klíčové činnosti metodického centra patří:

- konzultace a poradenství při výstavbě, rekonstrukci či modernizaci knihovny,
- poskytování informací o vhodných finančních zdrojích (aktuálně vypsané dotační tituly a granty),

- distribuce/databáze kontaktů na výrobce a dodavatele knihovnického mobiliáře a architektky, kteří se podíleli na realizaci knihoven,
- odborné semináře na téma architektura knihoven,
- metodické materiály k výstavbě a rekonstrukci knihoven,
- databáze knihoven jako příklady dobré praxe včetně bohaté fotogalerie.

VÝBĚR Z DOSAVADNÍ ČINNOSTI METODICKÉHO CENTRA PRO VÝSTAVBU A REKONSTRUKCI KNIHOVEN

V roce 2020 byl vydán *Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven*, který formuluje doporučené postupy a parametry pro optimální průběh rekonstrukce v knihovnách zřizovaných anebo provozovaných obcemi do 40 tisíc obyvatel. Knihovny ve větších sídelních místech mohou použít uvedená doporučení přiměřeně, s přihlédnutím k aktuálnímu zaměření knihovny, také k potřebám a možnostem místa (Dostálová a Kratochvílová 2019). Pokyny me-

knihovnami a jejich zřizovateli. Po skončení semestru své návrhy předávají jednotlivým knihovnám. Vybrané studentské projekty se daří i realizovat, například ve Stošíkovicích na Louce. Další modernizace proběhne v Obecní knihovně Mokrá-Horákov, Místní knihovně Hrušky a na pobočce Loucká Městské knihovny Znojmo. Součástí zadání je i návrh *Ideální knihovna pro 21. století v mém rodném městě*, kdy studenti nejsou při své tvorbě limitováni žádnými majetkoprávními vztahy a financemi. Vzhledem k tomu, že mnoho studentů je i ze Slovenské republiky, vzniklo několik návrhů pro knihovny z jejich rodných měst, například Poprad, Čierna Voda, Nové mesto nad Váhom, Helcmanovce, Prakovce, Gelnica, Košice, Nitra.

KNIHOVNY VE 21. STOLETÍ

Vzhledem k neustálým změnám ve společnosti, souvisejících s rychlým vývojem moderních technologií, procházejí knihovny dynamickými přeměnami, na které musí včas a adekvátně reagovat.

Knihovny 20. století byly koncipovány především jako místa pro uchovávání a půjčování tištěných dokumentů, kde byl důraz kladen na tiché studijní prostředí a interakce mezi uživateli byla minimální. Architektonicky se vyznačovaly pevně danou strukturou, statickým uspořádáním prostoru, se striktním rozdělením na výpůjční prostory, čítárny, vymezenými studijními místy a společenskou místností pro doprovodné aktivity. Ačkoliv tento model plnil svou funkci, s rozvojem digitálních technologií a změnami ve způsobu využívání knihoven se ukázala nutnost transformace těchto institucí.

Knihovny 21. století fungují nejen jako fyzické místo otevřené všem, ale i jako dynamický a zároveň bezpečný virtuální prostor, kde jsou dostupné rozmanité knihovní služby včetně různých typů dokumentů. Knihovny již neslouží pouze k výpůjčkám dokumentů, ale stávají se komunitními, vzdělávacími, kreativními a interaktivními centry, což s sebou přináší obrovskou proměnu činností knihoven včetně jejich prostorů. Současně s tím se mění i funkce knihovníka, na kterého jsou kladeny stále vyšší nároky na jeho schopnosti a dovednosti.

Současný a budoucí rozvoj veřejných knihoven je postaven na třech základních pilířích, vyplývajících z *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021 – 2027 s výhledem do roku 2030*:

- knihovna jako pilíř občanské společnosti a přirozené centrum komunit,
- knihovna jako vzdělávací a vzdělanost podporující instituce,
- knihovna jako správce kulturního a znalostního bohatství.

Knihovny plní funkci místa setkávání, kreativity i tvůrčího rozvoje. Jsou přirozenou součástí infrastruktury systému školního i mimoškolního vzdělávání a celoživotního učení i získávání občanských znalostí pro všechny bez omezení, slouží také jako neformální kanceláře, kde lze pracovat nebo studovat a využívat možnosti tzv. coworkingu. Pro některé návštěvníky však knihovna stále zůstává místem klidu, kam lze uniknout od ruchu moderního světa a digitálních technologií. V kontextu těchto změn se prostory v knihovnách začínají využívat k novým účelům. Součástí knihoven se stávají nejrozličnější kreativní prostory (např. řemeslné dílny, makerspace, sdílené kuchyně, nahrávací či digitální studia, komunitní zahrady), prostředí, která vycházejí vstříc inovativním přístupům ve výuce a studiu (FabLaby, jazykové laboratoře, polytechnické učebny a j.), multifunkční sály pro široké spektrum aktivit a komfortní prostory pro odpočinek a relaxaci. Nedílnou součástí knihoven se stávají samoobslužné služby, včetně aplikací, které podporují efektivní poskytování knihovních služeb (např. digitální čtenářské průkazy). Některé knihovny zavádí do svých služeb i umělou inteligenci či virtuální realitu (např. v podobě asistenta k vyhledání knihy).

ARCHITEKTONICKÉ TRENDY PŘI NAVRHOVÁNÍ KNIHOVEN

Navrhování knihoven pro 21. století zahrnuje mnoho aspektů, od konceptu přesvědčivé, esteticky příjemné a udržitelné budovy s nápaditými prostory až po technologickou infrastrukturu, která umožní proměnu budovy v čase s přihlédnutím k technologickým i dalším změnám, které současnou společnost úzce provázejí. Knihovna pro 21. století by měla nabízet nejen k veřejnosti vstřícné prostředí, ale také poskytovat:

- odpovídající prostor pro uchování a zpřístupnění knihovních fondů,
- vhodný pohodlný a přitažlivý prostor pro vzdělávání, četbu a relaxaci,

- prostor pro setkávání skupin různých velikostí – otevřený, bezbariérový a bezpečný prostor pro všechny,
- odpovídající prostor pro personál a provoz knihovny.

Kvalitní projekt knihovny jako veřejné stavby stojí na úzké spolupráci architektů, designérů a zřizovatelů s knihovníky, kteří díky svým zkušenostem znají funkční požadavky, prostorové potřeby i specifické nároky uživatelů. Obecným pravidlem je, že stavební návrh (projekt) by měl respektovat prostorové potřeby knihovny na 20 let dopředu; kvalitně navržený projekt reaguje na změny, aby se knihovna mohla připravit na budoucnost.

KNIOVNY A UDRŽITELNÁ ARCHITEKTURA

Knihovna by měla fungovat v souladu s principy trvalé udržitelnosti, jak je definováno v *Manifestu pro zelené knihovny* (2022), tj. v sdíleném souboru závazků, k němuž se přidávají knihovny, aby podnítily aktivity a změny s pozitivními environmentálními dopady. Jedná se o jeden z prvních výstupů víceletého programu výzkumu a vývoje s názvem *Partnerství zelených knihoven* (*The Green Libraries Partnership – GLP*), který je vedený Britskou knihovnickou a informační asociací (CILIP) ve spolupráci s dalšími partnery (Libraries Connected, the British Library a Julie's Bicycle).

Udržitelná architektura zahrnuje komplexní přístup, který je ekologický a ekonomický zároveň, současně ale také i udržitelný po stránce sociální a kulturní. Mezi ekologické principy udržitelné architektury patří:

- klimatický design – návrh v souladu s místními podmínkami (topografie, mikroklima, flóra, fauna),
- ekologické materiály – využití lokálních a šetrných stavebních materiálů,
- energetická efektivita – optimalizace tepelného hospodaření budovy,
- hospodaření s vodou – efektivní nakládání s dešťovou a užitkovou vodou,
- kvalitní vnitřní prostředí – přirozené osvětlení, ventilace, regulace vlhkosti, akustická optimalizace,
- obnovitelné zdroje – využití solární, geotermální či jiné udržitelné energie,
- minimální ekologická stopa – snížení dopadů výstavby a provozu budovy,

- zeleň a biodiverzita – integrace zahrad, zelených střech a fasád.

Udržitelné knihovny reflektují odpovědný přístup k životnímu prostředí a usilují o minimalizaci ekologické stopy při svém provozu. Jsou navrhovány a spravovány tak, aby podporovaly trvalou udržitelnost nejen v oblasti energetické účinnosti, ale také v provozních procesech a komunitních aktivitách (*Manifest pro zelené knihovny* 2022).

V souvislosti s touto problematikou vydala Mezinárodní federace knihovnických sdružení a institucí (IFLA) kontrolní seznam *Udržitelné budovy, vybavení a hospodaření*, který poskytuje ucelený přehled o možnostech snižování environmentálních dopadů knihoven. Tento dokument pomáhá identifikovat oblasti, kde lze zavést udržitelnější řešení, a zároveň slouží jako praktický nástroj pro zhodnocení současného stavu a hledání možností ke zlepšení. Vzhledem k tomu, že každá knihovna je specifická a má rozdílné požadavky a umístění, je vhodné spolupracovat s odborníky na udržitelnost a vybrat vhodná řešení na míru s významným environmentálním nebo sociálním přínosem (Werner 2013).

BEZPEČNOST A KRIZOVÉ SITUACE V KNIHOVNÁCH

Otevřenost prostoru, bezbariérovost a dostupnost služeb pro všechny patří mezi základní principy fungování knihoven. Nedílnou součástí jejich provozu je však také řešení bezpečnosti a krizových situací, které hrají klíčovou roli při navrhování knihovnických prostor. Správná prevence, důkladná příprava a vhodně nastavená bezpečnostní opatření mohou výrazně minimalizovat rizika a zajistit ochranu návštěvníků i zaměstnanců. Knihovny by proto měly integrovat bezpečnostní strategie již ve fázi plánování a architektonického návrhu, čímž lze předejít potenciálním hrozbám a vytvořit stabilní a bezpečné prostředí.

Tématem bezpečnosti veřejných budov se zabývá Mezinárodní asociace The International Crime Prevention Through Environmental Design Association – ICA (CPTED), která se zaměřuje na prevenci kriminality prostřednictvím promyšleného urbanistického a architektonického řešení. Tyto principy mohou hrát významnou roli i při koncepci moderních knihoven, kde je potřeba skloubit otevřenost a přístupnost s odpovídající úrovní ochrany a bezpečnosti.

ARCHITEKTONICKÉ ZÁSADY

Umístění knihovny, samotná budova a uspořádání prostoru jsou jedním z nejdůležitějších činitelů a mají přímý vliv na kvalitu a design poskytovaných služeb knihoven. Mezi tři podstatné faktory související s prostory knihoven patří:

- při plánování prostor jsou klíčové potřeby jednotlivých uživatelů,
- knihovna není statická, neustále v ní probíhají změny krátkodobého i dlouhodobého charakteru,
- jedním z nejdůležitějších činitelů jsou moderní technologie, které ovlivňují podobu knihovny.

Budova knihovny má být umístěná v centru obce, avšak v klidném prostředí a docházkové vzdálenosti. Zřetelné označení nápisem „*knihovna*“ s jednoznačně definovaným a bezbariérovým vstupem je samozřejmostí. Vhodně dimenzovaný vnitřní prostor, jasné provozní schéma vylučující křížení cest provozu a uživatelů a správné rozdělení jednotlivých úseků jsou jedním z nejdůležitějších činitelů efektivně fungující knihovny. Různorodé funkce knihovny vyžadují jasné a logicky členěný prostor do jednotlivých zón (rušná, polorušná, tichá), aby se uživatel mohl v prostoru snadno a rychle orientovat. Pro efektivitu návrhu je zapotřebí, aby prostory s příbuznými funkcemi na sebe navazovaly. Při plánování a navrhování interiéru je nutné zohlednit jednotlivé kategorie uživatelů, jejich pohyb a aktivity a také potřeby v knihovně (např. děti navštěvují knihovnu dopoledne na besedách, během dne přicházejí rodiče s malými dětmi, programy pro seniory jsou realizovány odpoledne, dospělí upřednostňují autorské čtení večer, apod.). Nedílnou součástí knihovny jsou i její venkovní prostory, které zvyšují atraktivitu a poskytují další místa pro uživatele a komunitní aktivity. Na knihovně exteriér je možné přeměnit nevyužitý prostor v blízkosti budovy (terasy, atria, dvorky, letní čítárny, čtenářské altány, komunitní nebo výukové zahrady), výhodou může být i využití blízkého parku.

Prostorové požadavky knihovny budovy je vhodné zjišťovat na základě nové koncepce rozvoje/strategie knihovny, která definuje jednotlivé knihovnické procesy, služby, činnosti, aktivity a spolupráci včetně definování jejich vazeb. Knihovna by měla mít dostatečný prostor k tomu, aby byly potřeby obyvatel v místě naplněny. Tomu musí také odpovídat prostorové a technické zajištění činnosti knihovny, které splňuje důležité aspekty:

Prostor pro komunitní, vzdělávací a kulturní aktivity – knihovna by měla mít oddělené místnosti

nebo zóny pro různé typy vzdělávacích aktivit včetně tichých studijních zón, místností pro skupinové práce, multifunkční sály, prostory pro děti a mládež, prostor pro výstavy, tvůrčí dílny, workshopy, koncerty, filmové kluby apod.

- **Flexibilní uspořádání** – prostory by měly být navrženy tak, aby se daly snadno přizpůsobit různým účelům a aktivitám. Flexibilita prostoru zahrnuje mobilní nábytek, rozdělení prostor pomocí pohyblivých příček nebo otevřené designové uspořádání, které umožňuje snadnou reorganizaci interiéru.
- **Dostupnost a bezbariérovost** – pomocí správně navržených opatření je zajištěn pohodlný přístup všem návštěvníkům včetně osob se sníženou pohyblivostí, seniorů, rodičů s kočárky nebo lidí se smyslovým či jiným postižením. Mezi základní prvky patří bezbariérové vstupy, výtahy, schodolezy, hmatové prvky a zvuková navigace, srozumitelný jednoduchý navigační systém apod.
- **Technologické vybavení** – knihovny by měly být vybaveny moderními digitálními technologiemi, které zlepšují uživatelský komfort a podporují vzdělávání a kreativitu. Nejdůležitější prvky jsou selfchecky, RFID technologie, počítače s rychlým internetem, 3D tiskárny, stabilní Wi-Fi v budově i přilehlém prostoru, nahrávací studia, virtuální realita atd.
- **Kvalitní osvětlení a akustika** – dobře navržené osvětlení zajišťuje optimální viditelnost pro čtení a práci, ať už jde o přirozené světlo, nebo umělé osvětlení, které je šetrné k očím a zároveň vytváří příjemnou atmosféru. Akustika hraje roli v minimalizaci hluku a správně navržené zvukové řešení zajistí klidné prostředí pro výpůjční služby, studium a další aktivity.
- **Prostor pro relaxaci a neformální setkávání** – dostatek klidových zón nabízí uživatelům příležitost odpočinout si, relaxovat nebo se setkat s ostatními v neformálním prostředí. Knihovna je může poskytovat formou lounge zón, čtecích či herních koutků, různými podobami občerstvení jako je bistro, kavárna, čajovna aj.
- **Komfortní prostředí** – pohodlí a příjemnou atmosféru zajišťuje pohodlný, ergonomický nábytek pro všechny věkové kategorie. Sjedený interiérový design, vhodné barevné řešení, dekorativní prvky, navigační systém a označení prostor by mělo ladit s celkovou vizuální identitou knihovny.
- **Vizuální identita** je klíčovým prvkem komunikace a reprezentace knihovny. Pomáhá vytvářet jasný, zapamatovatelný a jednotný obraz knihovny, který oslovuje veřejnost a posiluje její značku jako moderního a otevřeného prostoru pro vzdělávání, kulturu a komunitní život. Hlavními prvky jsou logo a gra-

fický styl, typografie, vhodná barevná kombinace, propagační materiály, online prezentace (moderní web, aktivní správa sociálních sítí a jednotný grafický styl v online prostředí).

- **Provoz knihovny** v režimu 24/7 (nepřetržitě) zvyšuje dostupnost knihovny a umožňuje čtenářům a návštěvníkům přístup ke knihovním službám kdykoliv během dne i noci pomocí návratových a výdejních boxů, samoobslužných poboček (např. pobočka Kiosek Městské knihovny v Praze), nočních studoven (např. Národní technická knihovna v Praze nebo Fakulta sociálních věd Karlovy univerzity).

Moderní knihovna, která se pokouší naplnit všechny požadavky svých uživatelů a zaměstnanců, tak díky svým otevřeným a přátelským prostorům podporuje sociální interakci, spolupráci a aktivní zapojení veřejnosti a propojuje společnost napříč všemi generacemi, sociálními skupinami i zájmy.

PŘÍKLADY ARCHITEKTONICKÝCH ŘEŠENÍ KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICE

MĚSTSKÁ KNIHOVNA PÍSEK

Typ stavební akce: rekonstrukce jiného objektu pro potřeby knihovny; rekonstrukce památkově chráněného objektu; přístavba

Architekt: Ing. arch. Jan Svoboda, A.B.S. STUDIO, spol. s r. o.

Realizace: 2017 – 2019

Městská knihovna je umístěna v bývalé základní škole J. A. Komenského, která se nachází v historickém centru města. Při návrhu knihovny byl zohledněn historický charakter města a původní vzhled budovy empírové stavby. Fasáda zůstala původní, došlo jen k opravám jednotlivých prvků. Veškeré veřejně přístupné prostory maximálně využívají původní členění školního objektu, který se ukázal být díky své historii mimořádně vhodný pro knihovnu. Jednou z největších a nejviditelnějších změn je pobytový dvůr knihovny, který se člení na tři hlavní části: relaxační zahradu, místo pro venkovní scénu a terasu. Dvůr je uzavřen novou, částečně prosklenou přístav-

bou, kde se nachází knihovní sklady, knihařská dílna, technické prostory a kanceláře.

Fasáda přístavby s více než šedesáti různě uspořádanými okny připomíná knihy umístěné v polici (**Obr. 5**). Součástí knihovny je multifunkční vzdělávací sál s kapacitou 110 míst k sezení, s foyer a vlastním zázemím, učebny pro skupinovou i individuální výuku, polytechnická, jazyková a digitální učebna a řemeslná dílna s výukovou kuchyňkou. V podkrovních prostorách je umístěna astronomická pozorovatelná s teleskopem o průměru 300 mm. Na střeše je situována výuková terasa s geologickým parkem. V každém oddělení jsou čtenářská a studijní místa navázaná na přilehlá okna.

Nové prostory knihovny mají mnoho atypických interiérových prvků, například originální svítidla a typový sedací nábytek barevně odlišený dle jednotlivých oddělení. Zajímavé jsou obklady stěn chodby dětského oddělení, které jsou poskládány z 11 111 barevných pastelek s možností jejich zapůjčení. Dětské oddělení se skluzavkou svojí výmalbou připomíná vodní svět, což podtrhují i dvě akvária zabudovaná do stěn. Dominantou jsou knihovní regály kruhového tvaru. Netradiční řešení interiéru bylo zvoleno pro oddělení technické literatury, jehož stěna je obložená základními deskami počítačů. Na podlahy chodeb ve stávající části byla použita ručně vyráběná dlažba z Tchajwanu. Součástí knihovny je Oddělení centra vzdělávání a prosklená kavárna s venkovním posezením.

OBR. 5 FASÁDA PŘÍSTAVBY MĚSTSKÉ KNIHOVNY PÍSEK PŘIPOMÍNÁJÍCÍ KNIHY UMÍSTĚNÉ V POLICI (ZŠ OHLA, ALEŠ LEŽATKA)

KRAJSKÁ KNIHOVNA VYSOČINY (HAVLÍČKŮV BROD)

Typ stavební akce: novostavba

Architekt: původní návrh Ing. arch. M. Stejskal, Atelier 02; projekt dokončil Ing. arch. P. Holub Artprojekt Jihlava, s. r. o.

Realizace: 2018 – 2020

Novostavba třípodlažní budovy knihovny plní funkci otevřeného místa, jejíž vzhled je citlivě řešen v souladu s okolním prostředím. Unikátním prvkem knihovny je opláštění budovy tvořeno systémem zelené fasády, která tlumí hluk, v létě chladí, v zimě ohřívá a zároveň zlepšuje kvalitu vzduchu zachytáváním okolního prachu (**Obr. 6**).

OBR. 6 ZELENÁ FASÁDA KRAJSKÉ KNIHOVNY VYSOČINY (STAVBA VYSOČINY)

Vstupnímu prostoru dominují vysoké dřevěné schody, které slouží nejen k posezení, ale také jako prostor pro autorská čtení, hudební a divadelní představení. Atmosféru prostoru dotváří stěna z živých květin. V přízemí se nachází multifunkční sál o rozloze 120 m² a kavárna. Součástí podlaží je oddělení pro děti a mládež. Ve druhém podlaží je čítárna, oddělení pro dospělé, studovna a zvuková knihovna. Studijní místa zajišťují akusticky oddělené uzamykatelné boxy, tzv. tiché studovny. Ve vybraných regálech jsou zabudovány dotykové obrazovky s informačním systémem. Na střeše budovy je čtenářům k dispozici letní čítárna s výhledem do okolí.

JIHOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Typ stavební akce: přístavba
Architekt: Kuba & Pilař architekti, s. r. o
Realizace: 2020

Nová přístavba byla postavena z důvodu získání prostoru pro zřízení volného výběru pro vědeckou část knihovny. Je navržena jako jednopodlažní prosklený pavilon levitující nad zemí, který umožňuje výhled do okolní zeleně a na řeku Malši. Do objektu se vstupuje po širokém sklonitém chodníku, lemova-

ném osvětleným zábradlím s designovým výpletem. Vnější plášť budovy tvoří předsazené vertikální skleněné lamely, které fungují jako stínící prvek. Pracovní a studijní místa jsou prosvětlena velkoformátovými čtvercovými střešními světlíky.

Na vstupní halu a relaxační zónu navazuje prostor volného výběru. Součástí regálů ve volném výběru jsou dotykové displeje, které poskytují přímý přístup k online katalogu. Propojení původní a stávající budovy řeší široký prosklený spojovací koridor s rampou. Přístavba disponuje bezúdržbovou zelenou střechou.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Typ stavební akce: rekonstrukce jiného objektu pro potřeby knihovny; přístavba
Architekt: Ing. arch. Dalibor Borák
Realizace: 2020 – 2021

Původní budova kulturního domu, vystavěná ve stylu sovětského (architektonický styl socialistického realismu), získala díky rekonstrukci zcela novou podobu – objekt byl navržen jako pasivní dům. Na střeše jsou fotovoltaické panely, součástí budovy jsou vsakovací nádrže na dešťovou vodu. Budova využívá teplo z návštěvníků, v zimních měsících ho navíc čerpá ze slunečních paprsků, jež do interiéru pronikají velkými okny. V letních měsících okna stíní venkovní žaluzie. Chlazení napomáhá moderní chladicí jednotka – v podstatě velký barel s vodou umístěný na střeše. Větrání objektu zajišťuje výkonná inteligentní klimatizace, která získává teplo z odpadního vzduchu pomocí účinné rekuperace.

V objektu zůstaly zachovány fragmenty připomínající ducha původní budovy – sloupy, schodiště, plastiky či mozaiky. Do kulturního centra se přestěhovala městská knihovna, jejíž součástí je společenský sál, malý divadelní sál, klubovna, nahrávací studio, galerie, dětský koutek i kavárna.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V ROŽNOVĚ POD RADHOŠTĚM

Typ stavební akce: rekonstrukce stávajícího objektu; přístavba
Architekt: ČTYŘSTĚN, s.r.o.
Realizace: 2022 – 2023

Knihovna je umístěná v bývalé historizující rodinné vile. Díky rekonstrukci stávající budovy a nové

přístavbě došlo k rozšíření kapacity pro poskytování služeb a dalších aktivit včetně propojení s přilehlou zahradou. Přístavba zároveň funguje jako nový vstup do knihovny. Role přístavby a vily se tím otáčejí. Přístavba je novým hlavním prostorem, který splňuje požadavky na moderní knihovnu a původní budova funguje především pro dospělé čtenáře – jako čítárna, studovna a zároveň je zde umístěno zázemí pro administrativu knihovny.

V přístavbě, otevřené do zahrady svou skleněnou fasádou, se nachází centrální výpůjční pult, čítárna s denním tiskem, dětské oddělení, kavárna a multifunkční sál. Vysoké dřevěné regály jsou zakomponované do stěn, police v prostoru jsou nízké a pojízdné, aby byl interiér přehledný a uměl se přizpůsobovat aktuálním potřebám. Podél prosklené fasády jsou čtecí místa s křesly pro dospělé, děti se schovávají s knihami do zákoutí v policích a batolata lezou v ohrazeném „pískovišti“ (Obr. 7). Díky různým výškám polic, stolů i sedacích prvků si každá věková skupina najde svoje místo.

OBR. 7 ZREKONSTRUOVANÉ PROSTORY MĚSTSKÉ KNIHOVNY V ROŽNOVĚ POD RADHOŠTĚM (DUHA)

Přístavba je navržena s téměř nulovou spotřebou energie. Uplatňuje se řada úsporných řešení technologických (celoroční vytápění i chlazení tepelným čerpadlem, které získává energii z hlubinných vrtů na zahradě) i tvarových (např. pasivní stínění západních oken sálu protaženou střechou).

Interiér původní budovy má komornější charakter s regály modrozelené barvy se čtecími zákoutími v arkýřích. Ve střední části je nový otvor ve stropě se zavěšeným lustrem, který velkoryse propojuje podlaží, přináší světlo dovnitř půdorysu a zve návštěvníky do patra (Obr. 8). V místě původního vstupu vznikl nový prosklený arkýř s výhledem do prostranství před knihovnou. Současně s rekonstrukcí budovy došlo i k rekultivaci veřejného prostoru před knihovnou.

OBR. 8 ZREKONSTRUOVANÉ PROSTORY MĚSTSKÉ KNIHOVNY V ROŽNOVĚ POD RADHOŠTĚM (DUHA)

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE, POBOČKA PETŘINY

Typ stavební akce: novostavba

Architekt: Ing. arch. Igor Hobza, Monom, s.r.o.; Ing. arch. Michal Bernart, SIEBERT + TALAŠ, spol. s r.o.

Realizace: 2022 – 2023

Novostavba pobočky se nachází na okraji pražského sídliště Petřiny, na pozemku kde dříve stávala mateřská škola. Svým vzhledem navazuje na okolní zástavbu. Záměrné narušení pravidelnosti fasády utváří zapamatovatelný charakter, v kontaktu s ulicí dochází k maximálnímu propojení exteriéru a interiéru.

Knihovna je provozně členěna do tří základních celků. V přízemí s centrálním atriem dominuje točité schodiště – ladná bílá křivka jako protipól syrově ztvárněných odhalených stropních konstrukcí (Obr. 9). Zároveň se zde nachází oddělení pro děti. V prvním patře je umístěn volný výběr, regály doplňují různorodé prostory pro (ne)formální trávení volného času či individuální nebo skupinové studium. Pro větší skupiny nabízí knihovna samostatné pronajímatelné studovny. V suterénu se nachází multifunkční sál s elevací sedadel a audiovizuální technikou. Tento prostor může sloužit širokému spektru využití od promítání filmů přes hudební vystoupení

OBR. 9 ZREKONSTRUOVANÉ PROSTORY MĚSTSKÉ KNIHOVNY V PRAZE, POBOČKA PETŘINY (EARCH, PETR POLÁK)

či přednášku až po malý taneční parket. Ve druhém patře se nachází třídírna knih a dílny pro opravy knižního fondu.

V jižní části pozemku se objektem vymezil prostor pro zásobování knihovny a vzniká zde uzavřený

servisní dvůr, který není v kolizi s ostatními provozovny knihovny. Součástí knihovny je přilehlá zahrada s plastikou veverky, která se původně nacházela nad vstupem a je symbolickou vzpomínkou na význam původní budovy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

DOSTÁLOVÁ, Lenka a Monika KRATOCHVÍLOVÁ. 2019. *Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven*. Online. Brno: Moravská zemská knihovna. Dostupné na: <https://invenio.nusl.cz/record/432048?ln=cs>. [zobrazeno 2025-02-20].

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021 – 2027 s výhledem do roku 2030: knihovny – pilíře občanské společnosti, vzdělanosti a kultury. 2020. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut.

Manifest pro zelené knihovny. 2022. Národní knihovna České republiky: Informace pro knihovny. Online. Dostupné na: https://ipk.nkp.cz/docs/GREEN_LIBRARY_MANIFESTO_CZ_def.pdf. [zobrazeno 2025-02-20].

(re)VIZE knihoven v 21. století: prostor – funkce – příležitost. 2022. Online. Moravská zemská knihovna v Brně. Dostupné na: <https://architektura.knihovny.cz/>. [zobrazeno 2025-02-20].

WERNER, Klaus Ulrich. 2013. Udržitelné budovy, vybavení a hospodaření: Kontrolní seznam. In: *IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions*. Online. Dostupné na: <https://repository.ifla.org/server/api/core/bitstreams/e9e3973f-51ce-44e3-8488-22afdc018c3f/content>. [zobrazeno 2025-02-20].

MOHLO BY VÁS ZAUJÍMAŤ...

Další inšpirativne architektonické riešenia v prostredí knižníc nájdete na webovej stránke Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven v sekci *Inspirace z knihoven*.

